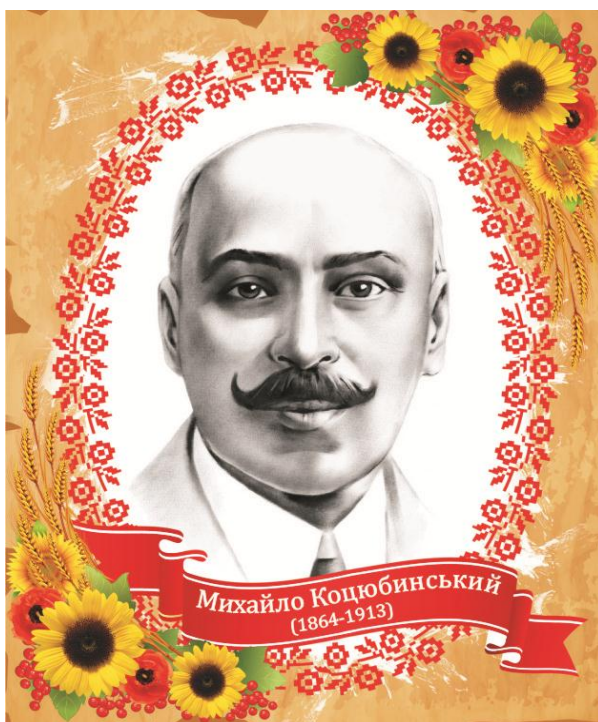

Михайло Коцюбинський – великий майстер художнього слова

*(Бібліографічний огляд літератури
до 155-ї річниці від дня народження М. М. Коцюбинського)*

*«Ти з нами будеш вічно жити,
Як сяйво сонця, як вечірній спів,
Ти так любив землі свої квіти,
І так, як квіти, ти людей любив».*

В. Сосюра

У ряду велетів духу, що винесли сонячне українське слово на світові вершини, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки стоїть й ім'я Михайла Коцюбинського. Воно яскравою зорею сяє в художній культурі українського народу, відоме прогресивній громадськості всього світу. 17 вересня 2019 року вся культурна громадкість України відзначає 155-річчя з дня його народження. Доля виділила великому сонцелюбу неповних сорок дев'ять років, але за такий короткий час він встиг зробити не на одне життя. Десятки новел, до яких, як до життєдайного джерела,

звертаються все нові покоління читачів, активна громадська робота, про яку і сьогодні з вдячністю згадують українці, інтеграція України в загальноєвропейський культурний простір, виховання цілої плеяди молодих літераторів, стали справжньою окрасою української літератури.

У творах Коцюбинського на повну силу розкрились багатючі можливості української мови – її велика потенціальна сила і невичерпна ємність, гнучкість, барвистість і музикальність. Погляди Коцюбинського на рідну мову, його висловлювання про неї не втратили актуальності і сьогодні.

Феномен Коцюбинського – його освіченість. Коцюбинський знав дев'ять європейських мов, а через це – всю відому на той час літературу. Знався на музичному і театральному мистецтві, студіював психологію, етнографію та етнологію, цікавився політекономією, історією, медициною, журналістикою. В його домашній бібліотеці – підручники, словники, періодичні видання. Всі надбані знання переливались у літературні творіння. Сонце, людина, природа – три кити творчості Михайла Коцюбинського насаженої сонячним оптимізмом, вірою у високе призначення людини на Землі.

Для української літератури ХІХ ст. є знаковим той факт, що мало хто з її класиків обминав своєю увагою малих українців: у тій чи іншій мірі діти ставали і героями, і читачами творів Тараса Шевченка і Марка Вовчка, Лесі Українки і Бориса Грінченка, Івана Франка та Панаса Мирного. Михайло Коцюбинський – не виняток. Цикл невеликих казок під спільною назвою «П'ять казочок» був одним із перших творів письменника. **«Казки-мініатюри» Михайла Коцюбинського [2]** у доступній для малят формі піднімають важливі моральні проблеми. У кожній мініатюрі міститься повчання, яке пояснює як треба і як не треба себе вести в житті. Уникаючи зайвого моралізаторства, прозаїк виховує в маленьких читачів працелюбство, розсудливість, любов до природи.

Оскільки М. Коцюбинський не публікував свої перші літературні спроби, то його дебютом традиційно вважаються дитячі оповідання **«Харитя», «Ялинка» (1891) та «Маленький грішник» (1893) [3]**. Ці твори

позначені щирою симпатією автора до малолітніх героїв, намаганням заглибитися в їх внутрішній світ. Діти убогого села й міської околиці, що виростають в тяжкій праці і безпросвітніх злиднях, – ось герої ранніх творів Коцюбинського.

До першого тому збірки творів видатного українського письменника революційно-демократичного напрямку М. М. Коцюбинського ввійшли повість на морально-етичну тему «На віру», оповідання про дітей сільської і міської бідноти, про життя молдавського села («Для загального добра», «Пекотьор», «Відьма») та інші, написані в 90-х рр. XIX ст. [5].

«Подарунок на іменини» Михайла Коцюбинського [4] – збірка кращих творів для дітей кінця XIX – початку XX століття. Пройняті любов'ю до знедоленого народу, вони возвеличують борців за соціальну справедливість, ваблять до себе милозвучністю, емоційним звучанням, теплотою і ліризмом.

Революція 1905 року вплинула на ідейно-творчий розвиток Коцюбинського. Вона загартувала його волю до боротьби, породила багато літературних задумів. Свідченням цього є новели письменника 1906–1912 років, скеровані проти наступу реакції, що проявилася в усіх сферах суспільного життя. Письменник-гуманіст, який мріяв створити літопис добра, в епоху реакції кров'ю свого серця писав літопис народного горя – «Intermezzo», як царські сатрапи мордували і вішали борців за свободу – «Persona grata», «Подарунок на іменини», «Він іде», «В дорозі». Характерні риси новел Коцюбинського цього періоду – їх політична актуальність і художня довершеність, глибоке проникнення в психологію різних суспільних груп і прошарків, поєднання сатири і лірики, що впливало з ненависті письменника до царату і його слуг та глибокої любові до борців за світлі народні ідеали. До другого тому Михайла Коцюбинського ввійшли оповідання, написані в 1901–1909 рр. [6]. У цих творах, присвячених різноманітній тематиці: героїка визвольної боротьби покріпаченого люду, викриття фальші ліберального народництва, події революції 1905 р. та ін. –

яскраво виявився самотній талант революційно-демократичного письменника-новатора.

«Intermezzo» Михайла Коцюбинського [1] – пристрасна й гостра відповідь тим, хто прагнув звести літературу до ролі панської забавки, позбавити її великої суспільно-виховної сили. Заголовок новели походить від назви невеликого музичного твору довільної будови, що виконується оркестром між окремими частинами опери. Коцюбинський переосмислив цей термін і вклав у нього інший зміст. «Інтермеццо» у Коцюбинського – це перерва, перепочинок, це час, коли герой набирається сил для нової праці й боротьби.

Вражає висока художня майстерність Коцюбинського у змалюванні картин природи, які передаються через тонке спостереження й думки ліричного героя. Письменник прекрасно передає динамічні пейзажі, в яких гармонійно поєднуються моторні й зорові образи. У світі природи ліричний герой особливо любить сонце, яке сіє у його душу золотий засів – любов до життя, людини, свободи. Сонце – традиційний образ волі, нового життя. Морок – символ гніту й насильства. Сонце – бажаний гість ліричного героя. Він збирає його з квіток, з сміху дитини, з очей коханої, творить його подобу в своєму серці і нарікає ідеалом, який йому світить. Новела «Intermezzo» дала Коцюбинському нове ім'я – Сонцепоклонник.

Повість **Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків» [7]** є одним з найкращих, найбільш вражаючих творів української літератури. Вона занурює нас у чарівний світ гуцульського життя, звичаїв та обрядів, знайомить із міфологією, усіма дивовижними казковими істотами, які за уявленнями верховинців населяли цю частину Карпат. Повість «Тіні забутих предків» змістом і стилем займає у творчості Коцюбинського своєрідне місце. Це – художнє відкриття загальноукраїнському читачеві життя народу Гуцульщини (Буковини), тієї чарівної частини української землі, яка протягом століть була відірвана від Великої України.

Головне в сюжеті твору – короткочасне, як весна, щастя і трагедія Івана й Марічки, цих українських Ромео і Джульєтти. Іван і Марічка – герої твору –

це справжні діти природи, яку вони сприймають, як живу істоту, чарівну і загадкову. Обоє вони щедро обдаровані люди, їм властиве тонке відчуття стобарвної і стозвукової природи, щирість сердець і доброта, любов до пісні і музики, здатність самим творити веселі і сумні співаночки. З дитячої дружби маленьких пастушків у пору юності Івана й Марічки розквітло їх ніжне і глибоке кохання, яке спалахнуло, як блискавка, і трагічно обірвалося.

Повість «Тіні забутих предків» має багато спільного з написаною в той же час «Лісовою піснею» Лесі Українки. Зокрема, є подібні риси в образах Івана й Лукаша, Марічки й Мавки. Ідея повісті – гімн природі, чистоті людських взаємин і почуттів, засудження бездуховного життя, обмеженого дрібними потребами й інтересами.

Письменник прагнув перенести в повість світогляд, повір'я, легенди і побут гуцулів, колорит і запах Карпат. І це йому вдалося якнайкраще. Талант Коцюбинського в цьому творі виявився настільки яскраво, що в читачів складається враження, ніби сам письменник належав до цього чарівного та яскравого світу.

«Незважаючи на тяжкі умови життя... я завжди був великим оптимістом і дотепер не втратив віри в людей, у перемогу всього світлого над темрявою і злом», – писав Коцюбинський у своєму автобіографічному листі. Цю віру в людину, її високі, прекрасні риси, оптимістичну надію на перемогу краси і гармонії в житті несе письменник у своїх творах і сьогодні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коцюбинський М. Intermezzo / Михайло Коцюбинський // Живиця : хрестоматія української літератури : у 2 кн. / за ред. М. М. Конончука. – Київ : Твім Інтер, 1998. – Кн. 1. – С. 130–142.

2. Коцюбинський М. Казки-мініатюри / Михайло Коцюбинський // Мовчун А. І. Рідне слово: українська дитяча література : навч. посіб. : у 2 кн. / А. І. Мовчун, З. Д. Варавкіна. – Київ : Арій, 2007. – Кн. 1. – С. 498–500.

3. Коцюбинський М. М. Маленький грішник : оповідання / М. М. Коцюбинський. – Київ : Веселка, 1980. – 32 с.

4. Коцюбюинський. М. М. Подарунок на іменини : оповідання, новели, повісті / М. М. Коцюбюинський. – Київ : Веселка, 1990. – 335 с.

5. Коцюбинський М. Твори : в 3 т. / Михайло Коцюбинський. – Київ : Дніпро, 1979. – Т. 1 : Оповідання. Повісті (1891–1900). – 317 с.

6. Коцюбинський М. Твори : в 3 т. / Михайло Коцюбинський. – Київ : Дніпро, 1979. – Т. 2 : Оповідання (1901–1909). – 286 с.

7. Коцюбинський М. Тіні забутих предків / Михайло Коцюбинський // Пошуки прекрасного: твори Коцюбинського / упоряд. В. І. Шкляра. – Київ : Грамота, 2004. – С. 349–391.

Т. В. Сологуб,

завідувач сектору читального залу педагогічного факультету

Представлений Вашій увазі бібліографічний огляд літератури – далеко не повний список видань, які знаходяться у фонді читального залу педагогічного факультету. Запрошуємо всіх бажуючих завітати до книгозбірні педагогічного факультету та ознайомитися з творчістю Михайла Коцюбинського.